

ALDONA JAWŁOWSKA
(8 XII 1934 – 15 V 2010)

Polska socjologia kultury poniosła ogromną stratę: do listy wybitnych jej przedstawicieli, którzy odeszli w ostatnich latach — Antoniny Kłoskowskiej, Andrzeja Sicińskiego, Mariana Kempnego — dołączyła Aldona Jawłowska. Przez wiele lat związana z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN i z Instytutem Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, autorka wielu badań i ważnych publikacji, promotorka wielu prac doktorskich, ceniony nauczyciel akademicki, była ważną postacią nie tylko warszawskiego środowiska socjologicznego, ale całej polskiej socjologii. Miała istotny wkład w rozwój polskiej socjologii kultury jako dyscypliny bliskiej antropologii kulturowej i filozofii, otwartej na inne nauki, właściwie na całą humanistykę. Była osobą o ciekawym, wielokierunkowym przygotowaniu i w całej twórczości oraz działalności naukowej konsekwentnie realizowała program szerokiej współpracy interdyscyplinarnej.

Aldona Jawłowska ukończyła Akademię Wychowania Fizycznego oraz pedagogikę na Uniwersytecie Warszawskim. Była uczennicą profesora Bogdana Suchodolskiego i w pracy doktorskiej napisanej pod jego kierunkiem pt. „Antropologia i filozofia człowieka w pracach Augusta Comte’a i Sørensa Kierkegarda” połączyła wątki filozoficzne, antropologiczne i socjologiczne. W latach 1958 — 1973 pracowała na Wydziale Psychologii i Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1974 r. podjęła pracę w Zespole Prognoz Społecznych IFiS PAN, co stanowiło socjologiczny zwrot w jej biografii naukowej. Kierowany przez Andrzeja Sicińskiego Zespół Prognoz Społecznych, przekształcony kilka lat później w Zakład Badań nad Stylami Życia, realizował interdyscyplinarny, bliski antropologii kulturowej, program badania stylów życia i kultury. Aldona Jawłowska brała udział w tych pracach, koncentrując się na związkach stylu życia z wartościami. Była autorką ważnych tekstów na ten temat. W 1991 r. utworzyła w IFiS PAN Zakład Teorii Kultury, skupiający badaczy zainteresowanych otwartym, interdyscyplinarnym programem badania kultury i kulturowych aspektów dokonujących się przeobrażeń. Jednocześnie rozpoczęła pracę w Katedrze Socjologii Moralności i Aksjologii Ogólnej ISNS UW.

Do najbardziej znanych książek Aldony Jawłowskiej należą słynne pionierskie *Drogi kontrkultury* (1975) oraz również bardzo popularna praca *Więcej niż teatr* (1988). Była także współautorką i redaktorem naukowym (lub współredaktorem) wielu ważnych prac zbiorowych, podejmujących kluczowe zagadnienia refleksji i badań w dziedzinie kultury, przemian sztuki i kultury współczesnej, procesów globalizacji, konsumpcji, reklamy i innych nowych, ważnych zjawisk. Trzeba tu wspomnieć o pracy zbiorowej *Kulturowy wymiar przemian społecznych* (1993), będącej świadectwem poszukiwań badawczych i zarysem programu wówczas nowo powołanego Zakładu Teorii Kultury, czy o książkach takich jak: *Cultural Dilemmas of Post-Communist Societies* (1994), *Kultura w czasach globalizacji* (2004), *Konsumpcja — istotny wymiar globalizacji kulturowej* (2005). Ich tytuły dobrze oddają problematykę stanowiącą przedmiot zainteresowań Aldony Jawłowskiej w ostatnich latach.

W Szkole Nauk Społecznych przy IFiS PAN prowadziła seminarium, oblegane przez doktorantów. Pod jej kierunkiem powstało kilkanaście prac doktorskich, podejmujących nowe, ważne i ciekawe zjawiska kultury współczesnej, wcześniej przez badaczy nieopisane.

Aldona Jawłowska — zaliczona przez Michała Buchowskiego, wraz z kilkorgiem innych socjologów, do „klanu antropologii socjologicznej” — działała na rzecz przekraczania rozmaitych granic i barier między dyscyplinami. Wspierała działalność Sekcji Antropologii Społecznej przy Polskim Towarzystwie Socjologicznym; pierwsze spośród dorocznych sympozjów tej Sekcji, w Karpaczu, zostało przez nią zorganizowane wraz z konferencją Zakładu Teorii Kultury. Wyrazem takiej otwartej perspektywy było utworzenie w 2006 r. czasopisma Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych UW, czyli półrocznika „Societas/Communitas”. Ma ono charakter interdyscyplinarny; dyskusja nad kwestiami interdyscyplinarności pod hasłem *Interdyscyplinarność — postulat teoretyczny i doświadczenie* otwierała pierwszy numer pisma. „Wielokierunkowość myślenia i działania”, o czym przy tej okazji Aldona pisała, zawsze była dla niej wartością.

Aldona Jawłowska była osobą niezależną i odważną. Działała w opozycji, uczestniczyła w pracach Towarzystwa Kursów Naukowych, „Karty” i w innych inicjatywach. Ponościła koszty tej działalności: jej habilitacja była wstrzymywana przez siedem lat, a ona sama w stanie wojennym została internowana. Niezależność i odwagę cywilną przeniosiła we współczesność, krytykując niedemokratyczne decyzje i fasadowy charakter wartości w świecie nauki. Bardzo dziś brak jej głosu.

Aldona zmarła nagle. Ludzie, którzy ją znali od wielu lat, którzy z nią współpracowali, bardzo odczuwają brak jej energii i zdecydowania, życzliwości i przyjaźni. Odszedł człowiek piękny i niezwykły. Nasz świat stał się uboższy.

Elżbieta Tarkowska